

Bölüm 15

Kontrasepsiyon

*Dr. Hilal Uslu YUVACI
Dr. Arif Serhan CEVRİOĞLU*

Giriş

Aile planlaması, çiftlerin bakabilecekleri sayıda çocuğa istedikleri zaman sahip olmasını, dolayısı ile istenmeyen gebeliklerin önlenmesini ve doğumlar arasındaki sürenin belirlenmesini sağlamaktadır. Gebeliğin önlenmesinde kullanılan yöntem ve uygulamalara kontrasepsiyon yöntemi denir. Gelişen ilaç endüstrisinin ve teknolojinin etkisi ile kontrasepsiyon yöntemleri ile ilgili bilgiler her geçen gün artmakta ve değişmektedir.

Günümüzde çeşitli modern yöntemler tanınmış olmasına rağmen, hala üreme sağlığının önemli bir göstergesi olan istenmeyen gebelikler, bir halk sağlığı sorunu olmaya devam etmektedir. İstenmeyen gebelikler maternal ve fetal morbidite ve mortaliteye neden olmaktadır. Dünyada gebeliklerin en az % 38' sinin (Sedgh, 2014) ve Amerika Birleşik Devletleri' nde (ABD) ise gebeliklerin neredeyse yarısının istenmediği tahmin edilmektedir (Finer, 2014). Kontrasepsiyon istenmesine rağmen gebeliği önleyici bir yöntem kullanmama, bu yöntemlere ulaşmada güçlük yaşanması, birçok çiftin yeterli danışmanlık hizmeti almaması yada herhangi bir kontraseptif metodun kullanımı sırasında yapılan hatalı uygulamalara bağlı olarak istenmeyen gebelikler oluşmaktadır (Ameyaw, 2019).

Uygun bir kontraseptif yöntem seçimi yapmak zor ve karmaşık olabileceğinden, bireylerin kullanacakları yöntemler hakkında ayrıntılı bilgi edinmelerini ve karar vermelerini sağlamak için kontraseptif danışmanlığı yapılmalıdır. Kontraseptif danışmanlığı

ğında sağlık profesyonellerinin önemli bir rolü vardır. Bu yazıda güncel kontraseptif yöntemlerin etki mekanizmaları, etkinliği, yan etkileri, komplikasyonları ve kontrasepsiyon dışı yararları ayrı olarak anlatılmıştır.

Tarihçe

Kontraseptif yöntemler insanlık tarihi boyunca kullanılmıştır. MÖ. 3000'lerin başlarından kalan eski resimlerde kondom kullanan erkek resimlerinden Mısırlıların doğum kontrolünü ilk kullanan uygarlıklardan biri olduğu; timsah gübresi, bal ve sodyum bikarbonattan yapılmış vajinal pesser veya vajinal süngerler gibi birçok doğum kontrol yöntemi geliştirdikleri bildirilmiştir. Tarihte gebelikten korunmak için çeşitli bitki ve maddelerinde kullanıldığı görülmüştür. Çin' de gebelikten koruyucu olarak kurşun ve civa kullanılırken infertilite ve ölümlerin meydana geldiği bildirilmiştir. MÖ. 600'lü yıllarda silphion (ferula silphium) bitkisi doğum kontrolü amacıyla kullanılmıştır. Yunan kadınlarının gebelikten korunmak için nar ve çam gibi bitkileri, Sri Lanka' daki kadınların ise papaya yedikleri bildirilmiştir. İntrauterin rahim içi araçlar (RIA), 2000 yılı aşkın bir süredir kontrasepsiyon yöntemi olarak kullanılmaktadır. 16. yüzyılda Avrupa' da önce balık ve hayvan barsaklarından üretilen kondomlar kullanılırken, 1844' te ilk plastik kondom üretilmiştir. 1960 yılında ABD' de ilk oral kontraseptif Federal İlaç Dairesinden (FDA) onay almıştır (Christin-Maitre, 2013). Doğum kontrolündeki gerçek gelişme-

haplar bulunur. Genel olarak, doğumdan sonraki tüm zamanlarda RİA yerleştirmek güvenlidir. Postpartum RİA uygulaması plasentanın doğumundan hemen sonraki 10 dakika içinde veya, doğumun zamanından bağımsız bir zamanda doğumdan sonraki 6 hafta içinde yapılabilir.

Gebe olmayan sağlıklı kadınlarda, kombine östrojen progesteron kontrasepsiyonu kullanımına bağlı VTE riski, kullanmayanlara göre üç ila yedi kat daha yüksektir ve bu nedenle doğumdan sonraki ilk 3-6 hafta için kombine hormonal kontrasepsiyonun kullanımı genellikle kontrendikedir. Kısa etkili kombine östrojen progesteron kontrasepsiyonu isteyen kadınlarda artmış VTE nedeniyle, oral tablet, transdermal patch ve vajinal halkanın herhangi bir kadın için doğum sonrası 21 günden daha erken başlatılmaması önerilmiştir (Curtis, 2016).

Obezite ve Kontrasepsiyon:

Obez kadınlarda istenmeyen gebelikleri önlemek için intrauterin araçlar, etonorgestrel implant ve kombine hormonal kontraseptifler dahil olmak üzere tüm kontraseptif yöntemler kullanılabilir. Ancak obezitenin metabolizmayı ve ilaçların hepatik yolla temizlenmesini arttırması, östrojen ve progesteron gibi ovaryan steroidlerin adipoz doku tarafından absorpsiyonunun artması nedeniyle, çeşitli kontraseptif yöntemlerin güvenliğini ve etkinliğini değiştirebileceği konusunda danışmanlık verilmelidir (Jusko, 2017).

Sonuç

Aile planlaması hizmeti veren sağlık profesyonellerinin kontraseptif danışmanlığını kişiye özgü vermesi gereklidir. Bu amaçla, hastanın tıbbi durumu ve kullanılacak yöntemle uygunluğu ve kabul edilebilirliği değerlendirilmelidir. Hasta ve partneri ile birlikte karar verme ve hasta merkezli danışmanlık verilmesi tüm kontraseptif yöntemlerin kusursuz uygulanmasında önemlidir.

Kaynaklar

1. ACOG Committee Opinion No. 736: Optimizing Postpartum Care. *Obstetrics and Gynecology*, 131(5), e140–e150, 2018.
2. Altshuler, A. L., Gaffield, M. E., Kiarie, J. N.: The WHO's medical eligibility criteria for contraceptive use: 20 years of global guidance. *Current Opinion in Obstetrics Gynecology*, 27(6), 451–459, 2015.
3. Ameyaw, E. K., Budu, E., Sambah, F., Baatiema, L., Appiah, F., Seidu, A.-A., et al: Prevalence and determinants of unintended pregnancy in sub-Saharan Africa: A multi-country analysis of demographic and health surveys. *PloS One*, 14(8), e0220970–e0220970, 2019.
4. Antell, K., Deshmukh, P., Brown, E. J.: Contraception Update: Intrauterine Devices. *FP Essentials*, 462, 20–24, 2017.
5. Apter, D., Briggs, P., Tuppurainen, M., Grunert, J., Lukkari-Lax, E., Rybowski, S., et al: A 12-month multicenter, randomized study comparing the levonorgestrel intrauterine system with the etonogestrel subdermal implant. *Fertility and Sterility*, 106(1), 151–157.e5, 2016.
6. Arteaga, S., Gomez, A. M.: "Is That A Method of Birth Control?" A Qualitative Exploration of Young Women's Use of Withdrawal. *Journal of Sex Research*, 53(4–5), 626–632, 2016.
7. Baker, W. D., Pierce, S. R., Mills, A. M., Gehrig, P. A., Duska, L. R.: Nonoperative management of atypical endometrial hyperplasia and grade 1 endometrial cancer with the levonorgestrel intrauterine device in medically ill post-menopausal women. *Gynecologic Oncology*, 146(1), 34–38, 2017.
8. Bhardwaj, N. R., Espey, E.: Lactation and contraception. *Current Opinion in Obstetrics Gynecology*, 27(6), 496–503, 2015.
9. Byrd, J. E., Hyde, J. S., DeLamater, J. D., Plant, E. A.: Sexuality during pregnancy and the year postpartum. *The Journal of Family Practice*, 47(4), 305–308, 1998.
10. Christin-Maitre, S.: History of oral contraceptive drugs and their use worldwide. *Best Practice Research. Clinical Endocrinology Metabolism*, 27(1), 3–12, 2013.
11. Ciftcioglu, S., Erci, B.: Coitus interruptus as a contraceptive method: Turkish women's perceptions and experiences. *Journal of Advanced Nursing*, 65(8), 1686–1694, 2009.
12. Cleland, K., Raymond, E. G., Westley, E., Trussell, J.: Emergency contraception review: evidence-based recommendations for clinicians. *Clinical Obstetrics and Gynecology*, 57(4), 741–750, 2014.
13. Cleland, K., Zhu, H., Goldstuck, N., Cheng, L., Trussell, J.: The efficacy of intrauterine devices for emergency contraception: a systematic review of 35

- years of experience. *Human Reproduction (Oxford, England)*, 27(7), 1994–2000, 2012.
14. Cortessis, V. K., Barrett, M., Brown Wade, N., Enebish, T., Perrigo, J. L., Tobin, J., et al: Intrauterine Device Use and Cervical Cancer Risk: A Systematic Review and Meta-analysis. *Obstetrics and Gynecology*, 130(6), 1226–1236, 2017.
  15. Curtis, K. M., Tepper, N. K., Jatlaoui, T. C., Berry-Bibee, E., Horton, L. G., Zapata, L. B., et al: U.S. Medical Eligibility Criteria for Contraceptive Use, 2016. *MMWR. Recommendations and Reports : Morbidity and Mortality Weekly Report. Recommendations and Reports*, 65(3), 1–103, 2016.
  16. Darney, P. D., Stuart, G. S., Thomas, M. A., Cwiak, C., Olariu, A., Creinin, M. D.: Amenorrhea rates and predictors during 1 year of levonorgestrel 52 mg intrauterine system use. *Contraception*, 97(3), 210–214, 2018.
  17. DeYoung, P., Martyn, J., Wass, H., Harth, L., Crichton, E., Reynolds, C.: Toxic shock syndrome associated with a contraceptive diaphragm. *Canadian Medical Association Journal*, 127(7), 611–612, 1982.
  18. Diedrich, J. T., Desai, S., Zhao, Q., Secura, G., Madden, T., Peipert, J. F.: Association of short-term bleeding and cramping patterns with long-acting reversible contraceptive method satisfaction. *American Journal of Obstetrics and Gynecology*, 212(1), 50.e1–8, 2015.
  19. Diedrich, J. T., Zhao, Q., Madden, T., Secura, G. M., Peipert, J. F.: Three-year continuation of reversible contraception. *American Journal of Obstetrics and Gynecology*, 213(5), 662, 2015.
  20. Division of Reproductive Health, N. C. for C. D. P. and H. P.: U.S. Selected Practice Recommendations for Contraceptive Use, 2013. *Morbidity and Mortality Weekly Report: Recommendations and Reports*, 62(5), 1–60, 2013.
  21. Eisenberg, D. L., Schreiber, C. A., Turok, D. K., Teal, S. B., Westhoff, C. L., Creinin, M. D.: Three-year efficacy and safety of a new 52-mg levonorgestrel-releasing intrauterine system. *Contraception*, 92(1), 10–16, 2015.
  22. Finer, L. B., Zolna, M. R.: Shifts in intended and unintended pregnancies in the United States, 2001–2008. *American Journal of Public Health*, 104 Suppl 1, S43–8, 2014.
  23. Fraser, I. S.: Added health benefits of the levonorgestrel contraceptive intrauterine system and other hormonal contraceptive delivery systems. *Contraception*, 87(3), 273–279, 2013.
  24. Freundl, G., Sivin, I., Batar, I.: State-of-the-art of non-hormonal methods of contraception: IV. Natural family planning. *The European Journal of Contraception Reproductive Health Care : The Official Journal of the European Society of Contraception*, 15(2), 113–123, 2010.
  25. Gaitskell, K., Coffey, K., Green, J., Pirie, K., Reeves, G. K., Ahmed, A. A., et al: Tubal ligation and incidence of 26 site-specific cancers in the Million Women Study. *British Journal of Cancer*, 114(9), 1033–1037, 2016.
  26. Godfrey, E. M., Whiteman, M. K., Curtis, K. M.: Treatment of unscheduled bleeding in women using extended- or continuous-use combined hormonal contraception: a systematic review. *Contraception*, 87(5), 567–575, 2013.
  27. Grimes, D. A., Lopez, L. M., Raymond, E. G., Halpern, V., Nanda, K., Schulz, K. F.: Spermicide used alone for contraception. *The Cochrane Database of Systematic Reviews*, (12), CD005218, 2013.
  28. Hassoun, D.: Natural Family Planning methods and Barrier: CNGOF Contraception Guidelines. *Gynecologie, obstetrique, fertilite senologie*, 46(12), 873–882, 2018.
  29. Heinemann, K., Reed, S., Moehner, S., Minh, T. Do.: Comparative contraceptive effectiveness of levonorgestrel-releasing and copper intrauterine devices: the European Active Surveillance Study for Intrauterine Devices. *Contraception*, 91(4), 280–283, 2015.
  30. Huang, Y., Merkatz, R. B., Hillier, S. L., Roberts, K., Blithe, D. L., Sitruk-Ware, R., et al: Effects of a One Year Reusable Contraceptive Vaginal Ring on Vaginal Microflora and the Risk of Vaginal Infection: An Open-Label Prospective Evaluation. *PLoS One*, 10(8), e0134460, 2015.
  31. Jackson, E., Glasier, A.: Return of ovulation and menses in postpartum nonlactating women: a systematic review. *Obstetrics and Gynecology*, 117(3), 657–662, 2011.
  32. Jain, A., Lal, N., Kumar, L., Verma, V., Kumar, R., Kumar, L., et al: Novel trichomonocidal spermicides. *Antimicrobial Agents and Chemotherapy*, 55(9), 4343–4351, 2011.
  33. Jatlaoui, T. C., Riley, H. E. M., Curtis, K. M.: The safety of intrauterine devices among young women: a systematic review. *Contraception*, 95(1), 17–39, 2017.
  34. Jusko, W. J.: Clarification of contraceptive drug pharmacokinetics in obesity. *Contraception*, 95(1), 10–16, 2017.
  35. Kapp, N., Gaffield, M. E.: Initiation of progestogen-only injectables on different days of the menstrual cycle and its effect on contraceptive effectiveness and compliance: a systematic review. *Contraception*, 87(5), 576–582, 2013.
  36. Kaunitz, A. M.: Long-acting injectable contraception with depot medroxyprogesterone acetate. *American Journal of Obstetrics and Gynecology*, 170(5 Pt 2), 1543–1549, 1994.
  37. Krashin, J., Tang, J. H., Mody, S., Lopez, L. M.: Hormonal and intrauterine methods for contracepti-

- on for women aged 25 years and younger. *The Cochrane Database of Systematic Reviews*, (8), CD009805, 2015.
38. Lethaby, A. E., Cooke, I., Rees, M.: Progesterone or progestogen-releasing intrauterine systems for heavy menstrual bleeding. *The Cochrane Database of Systematic Reviews*, (4), CD002126, 2005.
  39. Lethaby, A., Hussain, M., Rishworth, J. R., Rees, M. C.: Progesterone or progestogen-releasing intrauterine systems for heavy menstrual bleeding. *The Cochrane Database of Systematic Reviews*, (4), CD002126, 2015.
  40. Lopez-Picado, A., Lapuente, O., Lete, I.: Efficacy and side-effects profile of the ethinylestradiol and etonogestrel contraceptive vaginal ring: a systematic review and meta-analysis. *The European Journal of Contraception Reproductive Health Care : The Official Journal of the European Society of Contraception*, 22(2), 131–146, 2017.
  41. Lopez, L. M., Bernholc, A., Hubacher, D., Stuart, G., Van Vliet, H. A. A. M.: Immediate postpartum insertion of intrauterine device for contraception. *The Cochrane Database of Systematic Reviews*, (6), CD003036, 2015.
  42. McNicholas, C., Swor, E., Wan, L., Peipert, J. F.: Prolonged use of the etonogestrel implant and levonorgestrel intrauterine device: 2 years beyond Food and Drug Administration-approved duration. *American Journal of Obstetrics and Gynecology*, 216(6), 586.e1-586.e6, 2017.
  43. Mucci, L. A., Wilson, K. M., Preston, M. A., Giovannucci, E. L.: Is vasectomy a cause of prostate cancer? *Journal of the National Cancer Institute*, pii: djz102, 2019.
  44. Nichols, H. B., Baird, D. D., DeRoo, L. A., Kissling, G. E., Sandler, D. P.: Tubal ligation in relation to menopausal symptoms and breast cancer risk. *British Journal of Cancer*, 109(5), 1291–1295, 2013.
  45. Ortayli, N., Bulut, A., Ozugurlu, M., Cokar, M.: Why withdrawal? Why not withdrawal? Men's perspectives. *Reproductive Health Matters*, 13(25), 164–173, 2005.
  46. Peachman, R. R.: Weighing the Risks and Benefits of Hormonal Contraception. *JAMA*.20;319(11):1083-1084, 2018.
  47. Perol, S., Hugon-Rodin, J., Plu-Bureau, G.: Hypertension and contraception. *Presse medicale (Paris, France : 1983)*, 48(11 Pt 1), 1269–1283, 2019.
  48. Plu-Bureau, G., Sabbagh, E., Hugon-Rodin, J.: Hormonal contraception and vascular risk: CNGOF Contraception Guidelines]. *Gynecologie, obstetrique, fertilité senologie*, 46(12), 823–833, 2018.
  49. Powell, C. B., Alabaster, A., Simmons, S., Garcia, C., Martin, M., McBride-Allen, S., et al: Salpingectomy for Sterilization: Change in Practice in a Large Integrated Health Care System, 2011-2016. *Obstetrics and Gynecology*, 130(5), 961–967, 2017.
  50. Rahnama, P., Hidarnia, A., Amin Shokravi, F., Kazemnejad, A., Ghazanfari, Z., Montazeri, A.: Withdrawal users' experiences of and attitudes to contraceptive methods: a study from Eastern district of Tehran, Iran. *BMC Public Health*, 10, 779, 2010.
  51. Schneyer, R., Lerma, K.: Health outcomes associated with use of hormonal contraception: breast cancer. *Current Opinion in Obstetrics Gynecology*, 30(6), 414–418, 2018.
  52. Schwartz, J. L., Weiner, D. H., Lai, J. J., Freziers, R. G., Creinin, M. D., Archer, D. F., et al: Contraceptive efficacy, safety, fit, and acceptability of a single-size diaphragm developed with end-user input. *Obstetrics and Gynecology*, 125(4), 895–903, 2015.
  53. Sedgh, G., Singh, S., Hussain, R.: Intended and unintended pregnancies worldwide in 2012 and recent trends. *Studies in Family Planning*, 45(3), 301–314, 2014.
  54. Seeber, B., Ziehr, S. C., Gschliebetaer, A., Moser, C., Mattle, V., Seger, C. et al: Quantitative levonorgestrel plasma level measurements in patients with regular and prolonged use of the levonorgestrel-releasing intrauterine system. *Contraception*, 86(4), 345–349, 2012.
  55. Sergison, J. E., Maldonado, L. Y., Gao, X., Hubacher, D.: Levonorgestrel intrauterine system associated amenorrhea: a systematic review and metaanalysis. *American Journal of Obstetrics and Gynecology*, 220(5), 440-448.e8, 2019.
  56. Shen, J., Che, Y., Showell, E., Chen, K., Cheng, L.: Interventions for emergency contraception. *The Cochrane Database of Systematic Reviews*, 1, CD001324, 2019.
  57. Shobokshi, A., Shaarawy, M.: Cervical mucus granulocyte macrophage colony stimulating factor and interleukin-2 soluble receptor in women using copper intrauterine contraceptive devices. *Contraception*, 66(2), 129–132, 2002.
  58. Smith-McCune, K., Chen, J. C., Greenblatt, R. M., Shanmugasundaram, U., Shacklett, B. L., Hilton, J. F., et al: Unexpected Inflammatory Effects of Intravaginal Gels (Universal Placebo Gel and Nonoxonyl-9) on the Upper Female Reproductive Tract: A Randomized Crossover Study. *PloS One*, 10(7), e0129769, 2015.
  59. Soini, T., Hurskainen, R., Grenman, S., Maenpaa, J., Paavonen, J., Pukkala, E.: Cancer risk in women using the levonorgestrel-releasing intrauterine system in Finland. *Obstetrics and Gynecology*, 124(2 Pt 1), 292–299, 2014.
  60. Tepper, N. K., Steenland, M. W., Gaffield, M. E., Marchbanks, P. A., Curtis, K. M.: Retention of intrauterine devices in women who acquire pelvic inflammatory disease: a systematic review. *Contraception*, 87(5), 655–660, 2013.

61. Tepper, N. K., Whiteman, M. K., Marchbanks, P. A., James, A. H., Curtis, K. M.: Progestin-only contraception and thromboembolism: A systematic review. *Contraception*, 94(6), 678–700, 2016.
62. Tetrault, A. M., Richman, S. M., Fei, X., Taylor, H. S.: Decreased endometrial HOXA10 expression associated with use of the copper intrauterine device. *Fertility and Sterility*, 92(6), 1820–1824, 2009
63. Toivonen, J.: Intrauterine contraceptive device and pelvic inflammatory disease. *Annals of Medicine*, 25(2), 171–173, 1993.
64. Tommaselli, G. A., Guida, M., Palomba, S., Barbatto, M., Nappi, C.: Using complete breastfeeding and lactational amenorrhoea as birth spacing methods. *Contraception*, 61(4), 253–257, 2000.
65. Trussell, J.: Contraceptive failure in the United States. *Contraception*, 70(2), 89–96, 2004.
66. Trussell, J.: Contraceptive failure in the United States. *Contraception*, 83(5), 397–404, 2011.
67. Turok, D. K., Jacobson, J. C., Dermish, A. I., Simonsen, S. E., Gurtcheff, S., McFadden, et al: Emergency contraception with a copper IUD or oral levonorgestrel: an observational study of 1-year pregnancy rates. *Contraception*, 89(3), 222–228, 2014.
68. Urrutia, R. P., Polis, C. B.: Fertility awareness based methods for pregnancy prevention. *BMJ (Clinical Research Ed.)*, 366, 14245, 2019.
69. Uslu Yuvacı, H., Cevrioğlu A.S.: Emzirme ve kontrasepsiyon, *Türkiye Klinikleri J Pediatr Nurs-Special Topics*, 3(2):104-11), 2017.
70. van Vlijmen, E. F. W., Wiewel-Verschueren, S., Monster, T. B. M., Meijer, K.: Combined oral contraceptives, thrombophilia and the risk of venous thromboembolism: a systematic review and meta-analysis. *Journal of Thrombosis and Haemostasis : JTH*, 14(7), 1393–1403, 2016.
71. Vessey, M., Yeates, D.: Oral contraceptive use and cancer: final report from the Oxford-Family Planning Association contraceptive study. *Contraception*, 88(6), 678–683, 2013.
72. Viberga, I., Odland, V., Lazdane, G., Kroica, J., Berglund, L., Olofsson, S.: Microbiology profile in women with pelvic inflammatory disease in relation to IUD use. *Infectious Diseases in Obstetrics and Gynecology*, 13(4), 183–190, 2005.
73. Wheeler, L. J., Desanto, K., Teal, S. B., Sheeder, J., Guntupalli, S. R.: Intrauterine Device Use and Ovarian Cancer Risk: A Systematic Review and Meta-analysis. *Obstetrics and Gynecology*, 134(4), 791–800, 2019.
74. Xiao, B., Zeng, T., Wu, S., Sun, H., Xiao, N.: Effect of levonorgestrel-releasing intrauterine device on hormonal profile and menstrual pattern after long-term use. *Contraception*, 51(6), 359–365, 1995.